

Sobre els noms particulars de les espècies de peix en català, apleguen molta i valuosa informació Julius V. Carus, *Prodromus Faunae Mediterraneae*, 1885-93 (veg. la nostra bibliografia); Luis Lozano Rey, *Los Peces Fluviales de España*, Md. 1935, 387 pp., i Fernando Lozano Cabo, *Nomenclatura Ictiológica*, per als de mar, Md. 1963; indirectament MLWagner, *Diccionario Etim. Sardo*, 1957, com sigui que quasi tota la nomenclatura ictiològica i piscatòria de Sardenya fou manllevada del català dels Ss. XIV-XVII; per al val. són importants els treballs d'Orellana i Chabàs que allà citem; molt defectuosos, en canvi, el treball de Griera, *Els noms dels peixos* (BDC XI, 33-79), amb bastants errors ben rectificats pel Dfa.

En francès la forma *peis* del llenguatge preliterari fou reemplaçada per un antic diminutiu *peisson*, *poissons*,¹ que també apareix en una part de l'occità, *peisson* (ja antic), *peissoun*, i antigament s'estengué fins i tot a alguns parlars catalans, en particular al Ross.; rarament en Llull: en un vers li serveix per tenir rima: «No fa foc ni moltó, / arbres, ausel, aur ni pexó» (*Obr. Rim.*, 45); Balari troba *pe(i)xó* en un document de 1158, i repetidament en un de 1159 (comptes per a hostatge de cavallers de pas en un castell de Vilamajor del comte-rei català, *Orig.*, 572, 573); algun cas en les *VidesR* (gloss.), i en la *Questa* de Reixac (152.4, 152.6, on hi ha *poisson* a l'original francès).²

En el Rosselló serví com a base derivativa més còmoda per formar el nom del peixater, comarca en la qual demostra, amb això, una vitalitat una mica més duradora: del rossellonès antic *peixoner* tenim testimoni llatinitzat, ja el 1264 («Raimundi Dalmacii *peixonerii*»), «pagarà la dita pena e no serà *peixoner* de un ayn» a. 1298 (RLR v, 101); però ja el context del doc. següent, de 1315, «los *peixoners* comensaren a tenir *peix* per revendre» ens ensenya que la llengua havia araconat la forma gallicana, fora del derivat; anàlogament: «nuyl hom de la vila de Perpenyà habitant, no gaus vendre *peix* --- en la plassa de la *peixoneria*» 1310 (RLR x, 57); després l'*InuLC* col·lecciona encara uns dotze testimonis de *peixoner* fins a 1419; de la pescateria: «concessio --- tabule in *Peixoneria* Perpiniani Raimundo L. et Petro P. *peixonerii*» a. 1283; «fo complida la obra de la *peixoneria*, feyta de nou» 1315 (*InuLC*, s. v. *obra*; i *peixoneria*, doc. de 1298, RLR v, 99). Encara avui es coneix per *Camí de les Peixoneres* un vell camí ral que hi va des de Cabestany.

ALTRES DERIV.: *Peixada* o *peixatada*. *Peixalla*. *Peixard*. *Peixater*, *-atera*; és arbitrari i no mereix aprovació el canvi que ha introduït *AlcM* en la grafia d'aquest mot en *peixeter*, apartant-lo de la generalment acceptada (Fabra, *Gram.* 1912, *DOrt.*, Vogel etc.), i allunyant-lo de la de *pescater* i del sufix *-ater* en general (*femater*, *lleuyater*, *porcater*, *vinyater*; *carreter* és derivat de *carreta* etc.), car és clar que no deriva del diminutiu *peixet* sinó de *peix*; *peixateril* [1886]. *Peixejar*, però el que jo he sentit a dir és *peixatejar* 'tenir gust de peix': «la carn de la fotja no és bona: *peixateja*» (caçadors del Prat de Llobregat, 1932), i així ho escriví ja Bosch de la Trinxeria. *Peixer* adj.; *peixera*

'aquàrium' (però en el sentit de 'presa', 'embassada' *PEIXERA* és un altre mot). *Peixona* mall. sembla ser derivat regressiu de *peixonera*.

Pescar [origens], del ll. *pĭscāre* id., mot conservat en totes les llengües romàniques d'Occident: «Lo agró --- dix que molt havia gran pietat del *peix* de aquell stany --- e molt planyia lur mort e lur dampnatge; car dos pescadors *pescaven* en un stany, e proposaven de venir --- com hauran *pescat* en aquell stany», Llull (*Merav.*, *NCl.* II, 111.25); «sí com aquell - qu'ab flaca barca 'n riu / *pesc*a son *peix*, - e viu 'sats cabalós; / mas, per esser - de béns pus abundós, / entra 'n la mar: no-y espera stiu: / ne pren a 'quell - qui ama dona vil / --- / si més ne vol --- vāga-s negar al Nil», Ausiàs (CII, 9b). La variant fonètica *peixcar* (amb *ĭ* per analogia de *peix*) és només valenciana, i més aviat tardana: són errònies les cites que en dona *AlcM*, en *peixcadors*, atribuïdes a Desclot i Muntaner (vegeu aquest en aquest mot); no la tenim fins a la segona meitat del S. xv, en JnEsteve («*peixcar*: piscor, expiscor»), en JRoig i en OPou (ed. val. de 1575): «barca per passejar o *pexcar*: cymba» (*ThPu.*, 68). Avui és la forma que sentim des de la Plana cap al Sud: «*peškár*, però els *peškaórs* de rall diem que van a *rallar*», Cast-Pna. (1961); «les monetes són per a *peškár* anguiles en gamba», Palmar de l'Albufera (1962).

Pescador: «carnicers, *pescadors*, muntaners, fusters, ferrers --- ni altres menestrals», *CostTort.* (ms. de 1272, 100a4; Ol., p. 67); «anaren-se-n a peu, tant tro que vengren a la mar --- entre Gayeta e Terrassina, e aquí trobaren una barcheta de *pescadors*, e dixeren sí-ls vulien portar tro a Pisa, e éls pagar-los-n'ien», Desclot (*NCl.* II, 178.15); «aquells de Càller --- van exir, que aquells del setge no-n veeren res: que aquells qui-ls veeren primer foren *pescadors* catalans, qui --- començaren a cridar: —Via fora! A armes!», Muntaner (fets de 1324), Casac. VIII, 28.32 (*peixcadors* només en tardanes versions valencianes). «DE PEIXCAR: piscari; *peixcador*, *-dora*: piscator, *-trix*», OPou (*ThPu.*, 66). El femení més aviat és 'pescatera' en JRoig: «Les *peixcadores* / grans robadores són --- / de caladós / e bruginés; / al vendre, més: / peix de fer esc / venen per fresc / ---; / falses alarbes, / set preus demanen» (*Spill*, 7443). «La senda 'ls *peškaórs*» és una que va des de mar a la Vall d'Uixó (mapa IGC, '81 × '97), 1961; *Casetes dels peškaórs*, barri de cases vora mar a Canet de Berenguer. *Pescadoratge*; *pescadoret*. *Pescaire*.

Pescada [Eiximenis]: «Que les comunitats, per fer aytals depòsits, se retinguen les vendes de --- forment --- o drets de ports, selves, boscs, *pescades* --- altres ---», *Dotzèn*, § 146. *Pescallar* 'pescar amb ormeigs molt rudimentaris, d'on: *pescall* 'ormeig infantil de pescar, amb un ham lligat, de mitja mosca' (Cap de Creus): «aquests xivalets que s'estan quatre hores amb l'aygua al ventre, i es barallen fins a la primera sang, per un franquet o una guiula que no valen res: ni per a esquer de *pescall*», Sagarra (*All i Salobre*, p. 12).

Pesca, postverbal de *pescar* [1446]. *Pescater* [cap a 1350]: «Que tot *pescater* o *pescatera*, o tota altre